№ 125 Հինգշաբթի Նոյեմբերի 6 1886 Հինգշաբթի Նոյեմբերի 6 № 125

ՏԱՍՆ ԵՒ ՉՈՐՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 րուբլ, կէս տարվանը 6 րուբլ:
Առանձին համարները 7 կոպէկով:

Թիֆլիսում գրվում են միմիայն խմբագրատան մէջ:

Մեր հասցէն. Тифлисъ. Редакція «Мшакъ».
կամ Tiflis. Rédaction «Mschak».

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ
(Բացի կիրակի և տօն օրերից):

Յայտարարութիւնը ընդունվում է ամեն լեզուով:

Յայտարարութիւնների համար վճարում են
իւրաքանչիւր բառին 2 կոպէկ:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Ինչ միտք ունի:—ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Տնային արդիւնաբերութիւնը Կովկասում. Նամակ Նուխուց. Նամակ Բագուից. Նամակ խմբագրին. Ներքին լուրեր.—ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Գերմանական բէյխստագի պարապմունքը. Արտաքին լուրեր.—ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ.—ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ.—ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ.

ԻՆՉ ՄԻՏՔ ՈՒՆԻ

Ամեն առաւօտ վերցնելով տեղական, մանաւանդ Հայոց լրագիրները կարդալու համար, տեսնում էք որ այդ լրագիրների առաջնորդողները, երբ նրանք կան, միմիայն երկու տեսակ են լինում. կամ հայհոյանք „Մշակի“ դէմ, կամ ընդհանուր քաղաքական առաջնորդող յօդուածներ: Ուրիշ նիւթ իրանց առաջնորդողների համար մեր խմբագիրները չեն գտնում, այն ինչ կան մեզանում հազար ու մի ներքին՝ հասարակական, տնտեսական, դպրոցական, քաղաքային և այլ հարցեր:

Երբ եւրոպական կամ ռուսաց մայրաքաղաքների մեծ թերթերը քաղաքական անցքերի մասին առաջնորդողներ են գրում, այդ միտք ունի, քանի որ այդ տեսակ լրագիրներ ճշմարիտ միջոց ունեն առաջնորդել և քաղաքական հարցերում հասարակաց կարծիքը, կարող են մասամբ ներգործութիւն ունենալ քաղաքական խնդիրների այս կամ այն կերպ վճռվելու վրա: Բայց ի՞նչ միտք ունի գաւառական, այն էլ մի որ և է տեղական լեզուով հրատարակվող գաւառական լրագիրների կողմից փառաւոր կերպով վճռել իրանց առաջնորդողներում ընդհանուր քաղաքական երևոյթները, քանի որ գաւառական լրագիրը, ինչքան էլ գրի, քաղաքական աշխարհի ընդհանուր անցքերի վրա ոչինչ ազդեցութիւն չէ կարող ունենալ:

Եւ մեր կարծիքով դա նշանակում է փըչացնել մեր այդպէս էլ ինքնահաւան ընթերցողներին՝ զբաղեցնելով նրանց ծուռ ու մուռ դատողութիւններով քաղաքական կեանքի երևոյթների մասին, քանի որ դեռ ևս պէտք է սովորեցնել նրանց մտածել իրանց ներքին կեանքի ամենաանհրաժեշտ հարցերի մասին: Մեզ համար կենսական, առօրեայ, ամենաանհրաժեշտ ներքին հարցերը թողած, մեր թերթերը զբաղեցնում են ընթերցողին վայր ի վերոյ դատողութիւններով քաղաքական աշխարհի իրերի դրութեան մասին:

Ի հարկէ լրագիրը պէտք է հետևի և քաղաքական կեանքին, պէտք է տեղեկութիւն տայ իր ընթերցողներին և քաղաքական անցքերի մասին, բայց դրա համար բաւական է լրագրի արտաքին տեսութեան բաժինը, իսկ առաջնորդողը մեզանում շատ ուրիշ, աւելի կարևոր հարցեր ունի շօշափելու, քանի որ մեր լրագիրների իսկական կոչումը պէտք է լինի աւելի կրթել, դաստիարակել ժողովուրդը, քան թէ ներգործութիւն ունենալ ընդհանուր քաղաքական աշխարհի ընթացող խնդիրների վճռվելու վրա....

Դա ցոյց է տալիս մեր լրագիրների նիւթերի աղքատութիւնը, խմբագիրների կատարեալ անհասկացողութիւնը և որ գըլխաւորն է՝ անպատրաստ լինելը հրապարակախօսական գործունէութեանը. նրանք չեն կարող դիտել, հետազօտել իրանց շրջապատող հասարակական երևոյթները, չեն կարող ինքնուրոյն յօդուածներ գրել, անկախ կերպով նոր խնդիրներ յարուցանել, նոր հարցեր շօշափել. նրանք կամ պէտք է քաղաքական ընդհանուր երևոյթներ վըճռեն, որ միշտ աւելի հեշտ է քան կեանքը դիտել, կամ պէտք է մի ուրիշ լրագրում արդէն երևացող առաջնորդողների մտքերին հակառակ մտքեր յայտնեն. դա էլ հեշտ է.... Երբ որ մարդիկ իրանք անընդունակ են ինքնուրոյն կերպով մտածել՝ պէտք է սպասեն որ ուրիշն ասի սև, այն ժամանակ իրանք սպիտակ են ասում, իսկ երբ որ ուրիշը սպիտակ կասի,—իրանք սև կասեն:

Իսկ քաղաքական անցքերի մասին դատողութիւնները առաջնորդողների ձևով, դա մեր կարծիքով մինչև անգամ ժողովուրդը անբարոյականացնել կը նշանակէ, որովհետև ժողովուրդը այնպէս էլ սովոր է՝ ոչ կեանքը, ոչ տնտեսական հարցերը, ոչ էլ այս և այն ազգի կուլտուրական աստիճանը ուսումնասիրած լինելով, քաղաքական դատողութիւններ անել: Նոյն իսկ գոմերում, ձմեռ ժամանակ հաւաքվող մեր գիւղացիք՝ Անգլիայի, Ֆրանսիայի, Թիւրքիայի մասին ծիծաղելի, հրէշաւոր դատողութիւններ են անում, նրանց վիճակը վճռում, իսկ իրանց կեանքի ներքին հարցերի մասին ընդունակ չեն, կամ աւելորդ են համարում մտածելու ու խորհրդակցելու:

„Մշակը“ ընդհակառակն միշտ խուսափել է և խուսափելու է, որքան հնար է, քաղաքական նիւթի մասին առաջնորդողներ գրելուց, բաւական համարելով քաղաքական ընթացող անցքերի հետ իր ընթերցողներին ծանօթացնելը արտաքին տեսութեան բաժնում: Իսկ մեր առաջնորդող յօդուածները եղել են մեծ մասամբ և լինելու են մեր կեանքի երևոյթների ուսումնասիրութեան արգասիքներ, և բացի առաջնորդողներից ընթերցողը տեսնում է որ „Մշակի“ գրեթէ իւրաքանչիւր համարի ներքին տեսութեան բաժնումն էլ տպվում են ընդհանուր յօդուածներ՝ հասարակական, դպրոցական, տնտեսական բովանդակութեամբ, որոնք նոյնպէս կարող էին, իսկապէս, առաջնորդող յօդուածներ համարվել:

Գ. Ա.

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՏՆԱՅԻՆ ԱՐԴԻՒՆԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆԸ ԿՈՎԿԱՍՈՒՄ

Մեր երկրի բնական հարստութիւնները, կլիման, աշխարհագրական դիրքը և կազմակերպութիւնը առաջ են բերել ազգաբնակութեան համար մի շարք պարապմունքներ: Երկրագործութիւնը, չերամապահութիւնը, այգեգործութիւնը, բամբակագործութիւնը, անասնապահութիւնը, հանքագործութիւնը և այլն և այլն իրանց բազմատեսակ ճիւղերով աւելի կամ պակաս չափով գոյութիւն ունեն մեր ժողովրդի մէջ: Նայած տեղին, կլիմային, դիրքին և ուրիշ բնական պայմաններին ժողովուրդը իր ոյժը և աշխատանքը նուիրում է մէկ կամ միւս պարապմունքին. մի տեղ ժողովուրդը պարապում է գլխաւորապէս երկրագործութեամբ, միւս տեղ անասնապահութեամբ, երրորդ տեղը չերամապահութեամբ և այլն: Սակայն ինքը բնութիւնը և երկրի բնական հարստութիւնը Կովկասի բոլոր կողմերում և անկիւններում առաջ են բերել և անհրաժեշտ դարձրել այն արդիւնաբերութիւնը, որը այժմ յայտնի է տ ն ա յ ի ն   ա ր դ ի ւ ն ա բ ե ր ո ւ թ ի ւ ն անունով (кустарная промышленность): Երբ գըլխաւորապէս հողի պակասութիւնը, և շրջապատող տնտեսական ծանր հանգամանքները բաւականութիւն չեն տալիս գիւղացու ապրուստի պահանջներին, չեն ապահովացնում նրա կեանքը, միջոց չեն տալիս նրան հոգալու իր ընտանեկան, հասարակական կարիքները,—նա դիմում է կողմնակի միջոցների՝ իր ապրուստը ապահովելու համար:

Այդտեղից առաջ է գալիս և այն տխուր երևոյթը, որ այսօր մեր գիւղական դասակարգի միջից մի հոսանք է սկսել դէպի կենտրոնները, դէպի քաղաքները: Սակայն ամենագլխաւոր և ամենաընդհանուր հետևանքը այդ տնտեսական դրութեան այն է, որ Կովկասը վաղուց ունեցել է և ունի իր տնային արդիւնաբերութիւնը, որին նուիրվում է գիւղացին և որի ինչ լինելը կախված է միանգամայն տեղական պայմաններից: Ի՞նչ է տնային արդիւնաբերութիւնը: Դա արդիւնաբերութեան այն տեսակն է, որը կազմում է գլխաւորապէս գիւղական դասակարգի տնային պարապմունքը, լրացնելով նրա գիւղա-տնտեսական աշխատանքը: Տնային արդիւնաբերութեան այս կամ այն տեսակը 'ի հարկէ մեծ կապ ունի շըրջապատող կեանքի պահանջների հետ. նա կախված է այն նիւթերից, որը ստանում է գիւղացին իր գլխաւոր պարապմունքից, և այն կլիմայական և արդիւնաբերական հանգամանքներից, որի մէջ գտնվում է երկրի լեռնային կամ դաշտային մի որոշ մասը: Գիւղական դասակարգը համարեա ամբողջութեամբ տնային արդիւնաբերող է: Տնային արդիւնաբերութիւնը կապված է երկրագործութեան հետ, և հէնց այդ պատճառով ցանկալի և անհրաժեշտ է դրա զարգացումը և աճումը: Ինչպէս հողը, այնպէս էլ տնային արդիւնաբերութիւնը կապում է գիւղացուն իր շրջանի հետ. նա մի մեծ կապ է, որ չէ թոյլ տալիս գիւղական դասակարգին ցրվելու, հեռանալու դէպի քաղաքները: Նա աշխատանք է տալիս հազարաւոր պարապ մարդկանց. նա ազատում է ձմեռվայ անգործութիւնից գիւղացուն, և այդպիսով մի տեսակ կանոնաւորութիւն մտցնելով նրա պարապմունքի մէջ՝ մատակարարում է նրան կենսական ապահովութեան մի նոր, լրացուցիչ միջոց:

Մեր երկրի բնական հարստութիւնները շատ նպաստաւոր են այդ արդիւնաբերութեան զարգացման համար: Մեզ մօտ չը կայ ֆաբրիկային-գործարանական արդիւնաբերութիւն. մեզ մօտ չը կան կապիտալներ. չը կան հաղորդակցութեան ճանապարհներ և արտահանութեան կամ ներմուծութեան բարենպաստ հանգամանքներ: Մեր երկիրը տալիս է ամեն տեսակ հում նիւթեր, և գիւղական դասակարգը, շատ տեղ, երկար ձմեռների պատճառով, միակ յարմարութիւն ունի տընային արդիւնաբերութեամբ պարապելու, որ գործ է տալիս ընտանիքի բոլոր անդամներին, ազատում անգործութիւնից հազարաւոր անհանգիստ մարդկանց, աշխատել սովորեցնելով գիւղական դասակարգին պատկանող մարդուն, զարգացնում է նրա մէջ գեղարուեստի, արդիւնագործելու և ստեղծագործելու զգացմունքը և ձգտումը:

Ո՞ւմ չէ պատահել, գէթ դիպուածով, տեսնել մեր գիւղացու տնային արդիւնաբերութեան արտադրութիւնները, որոնք ոչ թէ միայն հիացնում են օտարին, այլ և զարմանք են պատճառում նոյն իսկ մեզ ամենքիս: Տեսնել մեր գիւղացիների պատրաստած շալերը, գորգերը և կապերտները, տեսնել մեր գեղջկուհու կ ո շ տ ա ց ա ծ մատների ասեղնագործած զարդերը և հագուստները, տեսնել մեր գիւղացիների շինած մետաղեայ գործիքները՝ սրեր, դաշոյններ, դանակներ. փայտեայ գործուածները, ապակեայ իրեղէնները, քարի քանդակագործութիւնները, կաշեայ գործուածները և հազար մի տեսակ այդպիսի տեղական տնային արդիւնաբերութեան գեղեցիկ արդիւնքները և բաւականանալ միայն հիանալով,—այդ մի պլատոնական ապարդիւն համակրութիւն կը լինի, որից ոչինչ օգուտ չի դուրս գայ մեր գիւղացու համար, որի տնտեսական դրութիւնը, զանազան պատճառներով, արդէն քայքայվել է և ճգնաժամի հասել:

Տնային արդիւնաբերութիւնը ծաղկեցնելը մի զօրեղ միջոց է, բարուքելու մեր գիւղացիների տնտեսական կեանքը, մեռցնելու գիւղական պրօլէտարիատը, և կանոնաւորութիւն մտցնելու գիւղական շրջանի պարապմունքի մէջ: Սակայն այդ նպատակին հասնելու համար, նախ պէտք է ուսումնասիրել այդ արդիւնաբերութեան այժմեան վիճակը, պէտք է իմանալ թէ ինչ հանգամանքների մէջ է դրված նա, պէտք է որոշել թէ այդ արդիւնաբերութեան ո՛ր ճիւղը ապագայ կարող է ունենալ, որը պէտք է զարգացնել, և որը անուշադրութեան տալ: Այդ անհրաժեշտ է մանաւանդ այն պատճառով, որ մեր երկրի արդիւնաբերական և առևտրական կեանքը իր ցանկացած ճանապարհով չէ առաջ գնում, և կառավարութիւնը օրէնսդրական և ուրիշ միջոցներով՝ մաքսերով, ակցիզներով և այլ տուրքերով այս կամ այն ուղղութիւնն է ուզում տալ ժողովրդի տնտեսական կեանքին: Եթէ այդպէս պէտք է լինի, ապա ուրեմն աւելի անհրաժեշտ է ուսումնասիրել երկիրը և ժողովուրդը, սխալ եզրակացութիւնների չը հանելու համար: Մեր երկիրը քիչ է ուսումնասիրված. իսկ մեր ժողովրդի տնային արդիւնաբերութեան հարցը մինչև վերջին ժամանակները վարագոյրով ծածկված էր...: Ոչ միայն Եւրոպայում, այլ և նոյն իսկ Ռուսաստանում արդէն հարկաւոր ուշադրութիւնը դարձրած է այդ արդիւնաբերութեան ուսումնասիրութեան հարցի վրա:

Կովկասում, իբրև ուշադրութեան արժանի փորձ, դէն քաշելու ժողովրդի կեանքի այդ մասը ծածկող վարագոյրը, այդ պետական կալուածների մինիստրութեան կարգադրութեամբ վերջերումս մեր գիւղացիների պետական վիճակը հետազօտող խմբի աշխատութիւններն են: Իսկ այժմ, Պետերբուրգից, առևտրա-մանուֆակտուրային յանձնաժողովի նախագահի առաջարկութեան հիման վրա տեխնիկական և գիւղատնտեսական ընկերութիւնների խառն ժողովը, ամսիս 1-ին, ինչպէս մի քանի օր առաջ հաղորդել էինք, զբաղվեցաւ մեր երկրի տնային արդիւնաբերութեան հարցով: Այսպիսով հարցը սկսվում է արծարծվել. 'ի նկատի ունենալով խնդրի կարևորութիւնը, մենք միւս անգամ կը դառնանք այդ ժողովի պարապմունքին:

Խ. Մ.

ՆԱՄԱԿ ՆՈՒԽՈՒՑ

Հոկտեմբերի 28-ին

Տեղիս երկսեռ եկեղեցական-ծխական դպրոցներում արդէն սեպտեմբերի 1-ից սկսվել է աշակերտուհիների և աշակերտների երթևեկութիւնը: Մօտաւորապէս սեպտեմբերի 10-ից կանոնաւոր դասատուութիւն է սկսվել: Օրիորդական դպրոցի շինութիւնը վերջացած չը լինելու պատճառով, մինչև այսօր օրիորդները զետեղված էին տղայոց դպրոցի շինութեան մէջ: Տեղի սղութիւնը, աշակերտների ու աշակերտուհիների ծնողական-վկայականների դժուարութեամբ ձեռք բերելը և կարմրուկով հիւանդացածների տասնեակներով բացակայելը ինքն ըստ ինքեան այնպիսի խոչընդոտներ էին ներկայացնում, որ ակամայ պիտի դանդաղէր դասատուութեան ընթացքը:

Այսօր խոչընդոտները կարծես վերանալու մօտ են. գործը կանոնաւոր ընթացք է բռնում: Օրիորդական դպրոցը արդէն երկրորդ շաբաթն է, որ պատրաստ է: Միայն անձրևային ու մառախլապատ եղանակն էր արգելք լինում հանդիսաւոր տեղափոխութեան:

Շաբաթներով տեղացող անձրևը վերջապէս դադարեց. բնութիւնը ժպտաց նուխեցիներին: Ամսիս 26-ին՝ կիրակի օրը, հանդէսը և օրիորդների տեղափոխութիւնը կատարվեցաւ: Ուրախութիւնը ընդհանուր էր: Խուռն բազմութիւն ժողովրդի անհամբեր սպասում էր պատարագի վերջանալուն: Պատարագիչը հայր Սաթունեանցն էր: Քսան հոգուց բաղկացած աշակերտների երգեցիկ խումբը այս տարի առաջին անգամն էր, որ երգում էր եկեղեցում. դրան երբեմնապէս ընդհատում էր աշակերտուհիների երգեցիկ խումբը, որ նորութիւն էր Նուխու համար:

Պատարագին հետևեց հանդէսը: Ուսումնարանի օրհնութեան կարգը կատարելուց յետոյ «Տէր, պահեա» երգով սկսվեցաւ հանդիսի բացումը: Հայրը Սաթունեանց ուսումնարանի բարոյական նշանակութեան վրա խօսելով՝ յարակցեց նոյնպէս որպէս նախագահ դպրոցի շինութեան մասնաժողովի, ընդհանուր հաշուի ընթերցումը:

Հաշուից երևեցաւ, որ շինութեան օգտին, 1884 թուականից սկսած, հանգանակված է 4718 ր. 28 կ.:—Ծախսված է 4597 ր. 12 կ.: Հանգանա-

կութեանը մասնակցել են թէ տեղացիք և թէ օտարները: Նուխուց դուրս հանգանակված է 514 ր: Նուխում եղող օտարականներից, գլխաւորապէս ագուլեցիներից՝ 374 ր., տեղացիներից 1664 ր. 62 կ.:

Կողմնակի նպաստներ՝ թատրօնից, ճրագալոյցի երեկոյեան «աւետիք» մանգալուց և այլ յարմար դէպքերում տեղի ունեցած նուէրներից 1173 ր. 48 կ.:—Բացի սրանցից ուսումնարանի շինութեան վրա գործադրվել է նաև «Ուսումնասիրական ընկերութեան» դրամագլխից մնացած 992 ր. 18 կոպէկ:

Ի դէպ պիտի յիշել, որ 1881—82 թ. տեղիս փոխանորդ՝ արժ. Գրիգորիս վարդապետ Տէր-Յակոբեանցի յորդորանքով, կարծեմ, նշանակվում են անդամներ, 50-ական րուբլի վճարելքով Ուսումնասիրական ընկերութիւն կազմելու համար:

Այդ ընկերութեան նպատակն է լինում Նուխում և վիճակում եղած կամ բացվելի ուսումնարաններին նպաստել ամենակերպ և նրանց միջից ելած առաջադէմ աշակերտներին օգնել բարձր ուսումն ստանալու: Ընկերութեան խորհուրդը ու նպատակը ժամանակին հաճութիւն է գտնում կաթողիկոսից և սինօդից: Ընկերութեան խորհուրդը խրախուսելով, դիմում է Թիֆլիսի Հայոց Բարեգործական ընկերութեան, որպէս զի Բարեգործական ընկերութիւնը հովանաւորէ իրան: Խորհուրդը 1882 թ. սեպտեմբերի 4-ին իր № 199 գրութեամբ յայտնում է որ չեղվել չէ ուզում իր կանոնադրութեան յօդուածի այն զօրութիւնից, որը պիտի պահպանէ Բարեգործական ընկերութեան յարաբերութիւնը դէպի իր գաւառական ճիւղերը: Նուխու Ուսումնասիրական ընկերութեան մնում է առձեռն ունեցած դրամագլուխը ուղարկել Պրիկազը, ուր և մինչև 1884 թ. մնալով՝ վերցնվում և գործադրվում է:

Հաշուի ընթերցումից և «Ով դու հայ աշխարհ» երգից յետոյ, ճառ խօսեց երկսեռ դպրոցների տեսուչ՝ պ. Գ. Կարախանեանց հանդիսի նշանակութեան և մանուկի ֆիզիկական ու մտաւոր զարգացման պատմութեան մասին:

Հանդէսի վերջում արժ. Սաթունեանց յայտնեց հանդիսականներին, որ թեմական առաջնորդ Սագինեանցի ցանկութեան համաձայն նորակառոյց դպրոցը պիտի կոչվի «Մարիամեան»: Չը մոռացան նաև հանդիսականներին կրկին դէպի նուիրատուութիւնը հրաւիրել: Անմիջապէս ժողովվեցաւ 45—50 ր.: Բացի սրանից, կային և քանի մի տարուայ ձեռագործներ, որոնք նոյնպէս վաճառվեցան, շնորհիւ վարժուհի՝ օր. Մամիկոնեանցի և ընդհանուր ուրախ տրամադրութեան:

Պէտք է ասել և այն, որ 42 արշին երկայնութեամբ, 38 արշին լայնութեամբ և $6^{1}/_{2}$ արշին բարձրութեամբ շինութիւնը թէև ծածկված է, բայց ամբողջապէս աւարտված չէ: Միայն 5 արշին լայնութեամբ կօրիդօրը և երեք սենեակ է պատրաստված՝ երկուսը դասատների՝ մէկը ուսուցչական սենեակի համար:

Վարժուհու սենեակները և $9^{1}/_{2}$ արշին լայնութեամբ դահլիճը, ուր պիտի լինի մշտական բեմ ներկայացումների համար—դեռ կիսատ են: Ամենապակասը 500—600 րուբլու կարիք է նախատեսնվում: Ինչ կարծիք, որ հազարներ հանգանակող ձեռքի համար այս համեմատաբար չնչին գումար հանգանակելը հեշտ կը լինի: Վստահաբար պիտի սպասել, որ մօտիկ ապագայում Նուխին կունենայ վաղուց ցանկացած իր վայելուչ դպրոցական շինութիւնը:

Հանդիսատես

ՆԱՄԱԿ ԲԱԳՈՒԻՑ

—

Հոկտեմբերի 22-ին

Մինչ շվէդացի Նոբելից յետ, գալիս և հաստատվում է Բագու Եւրօպայի հարստութեան թագաւոր Ռոշիլդի ֆիրման նաւթային աղբիւրների մշակութեան իր հսկայական ձեռնարկը սկսելու, մինչ Անգլիայի և Եւրօպայի խոշոր կապիտալիստներ իւրաքանչիւր օր նոր նոր ընկերութիւններ կազմում և ծրագիրներ են պատրաստում կովկասեան այդ հարուստ նաւթային արդիւնաբերութիւնը իրանց ձեռքը ձգելու, մերոնք, մեր տեղային արդիւնաբերողները կամ մնում են իրանց նահապետական անշարժութեան մէջ և կամ տեղ են տալիս այդ նորեկների առաջ:

Երեք տարի բացակայելից յետ իմ կրկին Բագու վերադարձիս ես կատարելապէս համոզվեցայ այդ դառն ճշմարտութեան մէջ:

Այդ երեք տարվան համեմատաբար շատ կարճ ժամանակամիջոցում դադարել են գործելուց եղած գործարանների մի նշանաւոր տոկոս, աւելի քան հարիւր գործարաններ: Եւ աւելի զարմանալի կը լինէր, եթէ նոյն դրութեամբ նրանք մնային, այնպիսի հանգամանքներում, երբ նաւթային գործը յառաջադիմութեան հսկայական քայլեր է անում:

Մտնում էք «Սև քաղաքը». նայեցէք այդ մի շարք նահապետական շինութիւններին, սևացած որպէս ածուխ, աւերակ, և մինչև կոկորդը կեղտոտութեան, լճացած նաւթային սև մնացորդի մէջ թաղված, ուր չարունակ ծխում է մի անտանելի, խեղդող, և թանձր ծուխ, ուր թշուառ մահկանացուներ, որոնց մենք սովորութիւն ունենք մշակ, գործաւոր անուանել, առաւօտից մինչև երեկոյ խեղդվելով այդ թանձր ծխով պատած սպանող մթնոլորտի մէջ, բոբիկ ոտքերով չափչըփելով նաւթային այդ լճակների միջից նահապետական փայտաշէն ամաններով նաւթ են կրում մի տեղից միւս տեղ...

Նայում ես և ծիծաղում:

Որքան էլ ազգային պատուասիրութիւն ունենայիր սրտիդ մէջ, որքան էլ տեղային շահերին նախանձախնդիր լինէիր, բայց և այնպէս նայելով այդ ամենին, այդ տասնեակ տարիներից յետ անփոփոխ նաւթի մշակութեան այդ նախնական փտած սիստեմային, անկարող էիր չը զգալ և «հալալ է աշխատանքը այդ եւրօպացիներին» չը բացականչել:

Այո, հալալ է. հալալ է այդ եւրօպացիներին, կրկնում ենք և մենք. այդ միասիրտ, գործող, և զարգացած հասարակութեան:

Ի՞նչ արեցիք, բագուեցիներ, այսքան տարիներում ջլատված ուժերով, առանձին առանձին գործելով, ձեր անմիաբանութեամբ, քսութեամբ, և միմեանց տակը փորելով. ինչ առաջացրիք, ասացէք խնդրեմ:

Լրագրութիւնը բողոքեց ձեր անտարբերութեան դէմ. տարիներ է որ նա իր կոկորդը պատռեց ձեզ հասկացնելու, որ Եւրօպայից օրից օր մեր երկիրը թափվող կապիտալի, ուժի, և գիտութեան առաջ առանձին մնալով որպէս ապակիներ կը փշրվէք: Չը լսեցիք, և ընկաք: Միւսներիդ էլ օրհասական դրութիւնը երկար տևողական չէ: Հեռու չէ այն օրը, երբ եւրօպացու երկաթեայ ձեռքը ձեզ մինչև վերջինդ բոլորովին կը քշէ այդ ասպարիզից: «Գնացէք ձեր չարչիութեան, պարոններ—նա պիտի ասէ ձեր ճակատին—այստեղ ձեր տեղը չէ:

Պիտի կարմրէք, պիտի ցաւէք ձեր անհոգութեան, անշարժութեան և կորցրած ժամանակի համար. բայց ափսոս, շատ ուշ...

Աբ. Ապ.

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐԻՆ

—

Ախալցխա, հոկտ. 31-ին

Հրապարակախօս, պուբլիցիստ, խմբագիր—ահա այն անունները, որոնք վերապահում է իրան պ. Սպանդար Սպանդարեան և այդ այն պատճառով միայն, որ նա հրատարակում է մի ամենօրեայ լրագիր: Ի՞նչ է լրագիրը.—լրագիրը կեանքի պատկերների հայելի է. լրագիրը բժիշկ է հասարակական վէրքերի և հիւանդութիւնների. լրագիրը՝ դատաւոր է և դատախազ անիրաւ դրկանքների. լրագիրը պաշտպան է և բարեկամ հասարակական շահերի. լրագիրը՝ միջնորդ է բարի և օգտակար ձեռնարկութիւնների. լրագիրը տարածող է նոր, առաջադէմ և թարմ մտքերի. լրագիրը ուսուցիչ է և դաստիարակ իր ընթերցող շրջանի համար, տալով նրան բարոյական և մտաւոր, հոգի և միտք ազնուացնող պաշար. լրագիրը՝ հեռադիտակ է և հեռախօս քաղաքակիրթ և վայրենի ազգերի քաղաքական և բարոյական աշխարհում կատարված անցքերից տեղեկութիւններ հաղորդելու. և, վերջապէս, հայ լրագիրը, բացի մարդկային անհատական և ընդհանուր շահերի պաշտպանութիւնից, լինելու է նաև ազգային լեզուի և կրօնի, ազգային իրաւանց և պարտականութիւնների պատգամը, պաշտպանը և վերահսկողը: Հասկանալի է, որ այսքան բազմազան և բաղադրեալ պարտականութիւններ կատարելու համար միմիայն պ. Սպանդարեան կարո՞ղ է իր ուժով միայնակ կատարել, առանց այլոց օժանդակութեան, միջամտութեան և օգնութեան.... և հէնց այդ է պատճառը որ նրա լրագիրը առաջադիմում է կրիայի քայլերով.... Բայց միւս կողմից պ. Սպանդարեան իր ամենակարողութեան հետ ունի և սոր վաճառականական հաշիւներ: Երբ անցեալ տարի չէր հրատարակվում «Մշակ», նա ամենայն յօժարութեամբ տպում էր իմ թղթակցութիւնները, որովհետև բաժանորդ էի նրա լրագրին. այժմ, նոյնպէս «Մշակի» մի առաջնորդողի առթիւ իմ ուղարկած նամակս դրկաբաց հիւրասիրեց իր լրագրում, յուսալով թէ դրանով լարված կը լինի իմ յարաբերութիւնը «Մշակի» հետ և, բացի իր լրագրի ապագայ բաժանորդ լինելից, նոյնպէս թղթակից լինելու պատիւը անելու եմ, և երբ իր վաճառականական հաշիւները սխալ են դուրս գալիս, ահա այդ ժամանակ իր սրախօսութիւնների և մասխարութիւնների տոպրակը թափ է տալիս իմ մեղաւոր գլխին և դրանով իր վրէժը լուծում. (կարդացէք մեր ամենօրեայ թերթի 182 համարում իմ հասցէիս ուղղած պատասխանը): Ինչու համար մինչ ցարդ ինձ խորհուրդ չէր տալիս «իմ առևտուրով պարապելու և լռելու»: Հաւատացնում եմ, պ. Սպանդարեանի համար թղթակցի անձնաւորութիւնը և արժէքը նշանակութիւն չունեն. նրա ամենալաւ բարեկամը, խօհուն, գիտուն, հմուտ մարդը իր բաժանորդ թղթակիցն է: Լրագրութիւնը ծառայելու է մարդկութեան օգտին. նա անհատների սեփականութիւն չէ. ուրեմն իւրաքանչիւր մարդ ազատ է այս կամ այն լրագրի սկզբունքին համակրելով տարածել նրա իդէալները, գրուատել նրա լաւ և օգտակար կողմերը. և վաճառականը թէ արհեստաւորը, հարուստը թէ աղքատը, ուսանողը թէ ուսուցիչը եթէ զգում են իրանց մէջ ո և է բարոյական և թէ նիւթական ոյժ, պարտական են նպաստել լրագրի առաջադիմութեանը: Իմ թղթակցութիւնները երբէք անձնական, շահախնդրական նպատակ ունեցած չեն, ոչ իմ յաճախորդները աւելացնելու և պ. Սպանդարեանինը պակասացնելու և ոչ էլ նրա պուբլիցիստական փառքից (?) մի մաս խլելու:

Աւ. Աւ.

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

Նոյեմբերի 3-ին, երկուշաբթի օր, ԹԻՖԼԻՍԻ քաղաքային թատրօնում կայացաւ Թիֆլիսի «Հայուհեաց Բարեգործական» ընկերութեան օգտին տուած կօնցերտը: Թատրօնը կատարելապէս լի էր: Կօնցերտին մասնակցում էին՝ օրիորդ Գարինէլի, օրիորդ Ամիրօվա, օրիորդներ Զիթախօվա և Բէբութօվա, պ.պ. Իպօլիտօվ-Իվանօվ, Ադամեան, Տէր-Դաւթեան և Գօրսկի: Երկու օրիորդներ՝ Զիթախօվա և իշխանուհի Բէբութօվա շատ գեղեցիկ կերպով ածեցին Լիսթէրգից երկու պիանօի վրա: Կօնցերտում բոլոր միւս մասնակցողները յայտնի են մեր հասարակութեանը, բացի օրիորդ Ամիրօվայից: Շնորհալի հայուհի օրիորդը երգեց առաջին անգամ Թիֆլիսի հասարակութեան առջև և վերին աստիճանի բարեյաջող տպաւորութիւն արաւ ամբողջ հասարակութեան վրա: Օրիորդը Ջօնսօնի աշակերտուհի է և միացնում է վերին աստիճանի դուրեկան, սրտաշարժ մեցցօ—սօպրանօ ձայնի հետ, որ ունի իր բէգիստրի մէջ և կօնտրալտօի հնչիւնները—մի շատ գեղեցիկ, նկարչական գլուխ, շատ սիրուն դէմք: Մեզ թւում է, որ օրիորդի ընդունակութիւնը բեմի վրա իրան վստահութեամբ և վայելուչ կերպով պահելու, նրա շնորհը երգելու ձևի մէջ,—բնածին են: Նրա երգած մի քանի կտորներից ամենից շատ մեզ վրա տպաւորութիւն գործեց Բրագայի «Սերենադան», պիանօի և ջութակի ակօմպանըմենտով: Շնորհալի հայ օրիորդը իր առաջին երևալով բեմի վրա, իր առաջին երգած պիէսայով արդէն անմիջապէս գրաւեց, կաշառեց, յափշտակեց ամենքին: Ի վերջոյ պէտք է յիշենք, որ պ. Ադամեանի ներկայացրած «Նաւաստի» պատկերը շատ աջողված մի պատկեր էր, որ ընդունվեցաւ հանդիսականներից անվերջանալի և բուռն ծափահարութիւններով:

—

Նոյեմբերի 8-ին, շաբաթ օր, քննվելու է ԹԻՖԼԻՍԻ դատաստանական պալատում, ինչպէս արդէն հաղորդել էինք նորերումս, «Մշակի» խմբագրի և այդ լրագրի Ղարաքլիսեցի երկու թղթակիցների գործը, որոնք բոլորն էլ մեղադրվում են Ղարաքլիսի նախկին անտառապետ Ալէքսանդր Ղորղանեանի դէմ վիրաւորիչ յօդուածներ տպագրելում: Յոյս ունենք, որ մեր երկու թղթակիցները եկած կը լինեն արդէն Թիֆլիս և թոյլ ենք տալիս մեզ խորհուրդ տալ մեր երկու բարեկամներին դիմել փաստաբանին, գործի պաշտպանութեան մասին խորհրդակցելու համար:

—

Այսօր, հինգշաբթի, նոյեմբերի 6-ին, ԹԻՖԼԻՍԻ հայոց թատրօնական խումբը ներկայացնելու է Շէքսպիրի հռչակաւոր «Արքայ Լիր» դրաման: Այդ գրուածքը թարգմանել է մեր բեմի համար պ. Սենեքերիմ Արծրունի և այսօր կը ներկայացվի Շէքսպիրի պիէսան նրա թարգմանութեամբ: Բայց, ինչպէս լսում ենք, պարոնի թարգմանութիւնը այն կողմից տարբերվում է անգլիական բնագրից և մի քանի թէ ռուս և թէ եւրօպական լեզուներով արած թարգմանութիւններից, որ հայերէն թարգմանութեան մէջ մի քանի տեղերը դուրս են թողված, աչքի առաջ ունենալով թէ մեր մի քանի բեմական դժուարութիւններ, թէ մեր բեմական խմբի կազմակերպութեան ոյժերը, ընդհանրապէս: Ինչ և իցէ մեզ շատ է հետաքրքրում տեսնել թէ ինչպէս կանցնի այժմ Շէքսպիրի անմահ ստեղծագործութեան ներկայացումը մեր բեմի վրա: Կաւելացնենք և մի հետաքրքիր տեղեկութիւն. իմացանք հաստատ աղբիւրից որ պ. Ադամեան Լիրի դերի համար պատրաստել է ժամանակի պատմական պատկերներին համեմատ ձևով ճիշդ, շքեղ մի զգեստ, որ մեր տաղանդաւոր դերասանին, ինչպէս մեզ պատմում են, բաւական թանգ է նստել:

—

Կովկասեան Գիւղատնտեսական ընկերութեան անդամները հրաւիրվում են ներկայ լինելու ընդհանուր ժողովին, որը տեղի կունենայ հինգշաբթի, նոյեմբերի 6-ին, երեկոյեան $7^{1}/_{2}$ ժամին: Հերթական գործերը վերջացնելուց յետոյ, ժողովը կը քննի Գանձակի «Գինեգործական ընկերութեան» նախագիծը, և կը լսի պ. Գէեվսկու զեկուցումը Ալազգիրի տանձերի հիւանդութեան մասին: Ներկայ կարող են լինել և կողմնակի անձինք:

—

ԵՐԵՒԱՆԻՑ մեզ գրում են հետևեալը. «Լսում ենք որ Կաթողիկոսի հրամանով մեր առաջնորդը նշանակվում է Աստրախանի թեմը: Պէտք է շնորհաւորել աստրախանցիներին Սուրէնեանցի նման արժանաւոր առաջնորդ ունենալու առիթով:» Թղթակիցն աւելացնում է որ երևանցիք հաւատացած են, որ Սուրէնեանցի փոխարէն Վեհափառը կուղարկի Երևան ժամանակիս ոգուն և պահանջմանը համապատասխանող մի անձնաւորութիւն:

—

«Русскій Слѣпецъ» անունով պարբերական հրատարակութիւնը, որի կոչումն է ծառայել կոյրերի կրթութեան գործին, հաղորդում է որ Գերմանիայի Ֆրանկֆուրտ քաղաքում վիրաբուժական գործիքների մի արհեստաւոր Կրաց ազգանունով, նորերումս հնարել է թելը դիւրութեամբ անցկացնելու շատ յարմար ասեղներ, որոնցից իւրաքանչիւրը ծախվում է $1^{1}/_{4}$ կոպէկով: Իսկ Շվէյցարիայի Բեռն քաղաքի մի ժամագործ, Րօսկօպ ազգանունով շինել է նիկելից և արծաթից ժամացոյցներ ուռուցիկ թւանշաններով կոյրերի համար:

—

ԲԱԳՈՒԻՑ հոկտեմբերի 31-ից, մեզ գրում են: «Սրանից չորս օր առաջ, երեկոյեան տասն ժամին, փողոցով անցնելու ժամանակ գնտակահար եղաւ շուշեցի Գ. Պ. Հախումեան անունով մարդը, և երէկ մեռաւ: Մանրամասնութիւնները այդ գործի դեռ լաւ յայտնի չեն: Ասում են որ հանգուցեալի հայրը, որ մի ունևոր մարդ է, դժգոհութիւններ է ունեցել որդու հետ և տանից արտաքսել է նրան:»

—

ԴԶԼԱՐԻՑ մեզ գրում են: «Այստեղի հայոց ուսումնարանների բացումը մի քանի տարաձայնութիւնների է ենթարկվել: Հոգաբարձութիւնը, ըստ նոր կանոնադրութեան, կամենում էր բանալ երկդասեան դպրոց, հինգ տարվայ դասընթացով, առանձին-առանձին սենեակների մէջ: Այդ կարգադրութեան վրա հիմնված հոգաբարձական նախահաշիւը չէ հաստատվում: Այդ անպասելի բանը ամենքին զարմանք է պատճառել: Կաթողիկոսի ընդունած կանօնադրութեան մէջ, ինչպէս յայտնի է, յիշված է, որ իւրաքանչիւր բաժանմունք առանձին դասատան մէջ կարող է լինել և այնպէս էլ ամեն տեղ արել են: Այստեղի առաջնորդը յայտնել է դպրոցի հոգաբարձութեան, որ երկու դասատնից աւելի չը պէտք է լինի, և բաժանմունքները պէտք է մի սենեակի մէջ զետեղվեն:»

—

ԱԽԱԼՑԽԱՅԻՑ մեզ գրում են: «Այստեղի հայոց դպրոցների ուսուցչական խումբը կազմված է քսան և երկու հոգուց. դրանցից հինգը վարժուհիներ են, որոնք աւարտել են նոյն իսկ Ախալցըխայի օրիորդաց դպրոցում:»

—

ՏԱՇԿԵՆՏԻՑ հեռագրում են մայրաքաղաքի լրագիրներին, որ Թուրքեստանում բացված են տասն և եօթ նոր ուսումնարաններ։

—

Ռուսաց շաքարի մուտքը Պարսկաստան այս տարի համարեա երկու անգամ աւելացել է։ Բայց մի և նոյն ժամանակ արտասահմանի շաքարը Պարսկաստանում մեծ մրցումն է անում ռուսաց շաքարին վերջին ժամանակները։

—

Մեզ գրում են ՕԴԷՍԱՅԻՑ որ այդ քաղաքի մի քանի հայ ուսանողները թարգմանել են և շուտով տպագրելու են «Ջօրջ Ստէֆէնսօնի կենսագրութիւնը» վերնագրով գիրքը, հեղինակութիւն Սամիլի։

—

ՆԵՐՔԻՆ-ԱԳՈՒԼԻՍԻՑ, 27 հոկտեմբերի գրած մի նամակից քաղում ենք հետևեալը. «Ըստ նոր կարգադրութեան վ. կաթողիկոսի արդէն սեպտեմբերի 10-ից սկսել է ուսումը մեր դպրոցում, բայց մինչև օրս դեռ աշակերտները և աշակերտուհիները չեն շատացել հետևեալ պատճառներով, ա) մեր գիւղում մինչև այժմ կայ բգացաւ (առաջ սաստիկ, այժմ աւելի սակաւ և մեղմ) և ծնողները այդ պատճառով երկիւղ են անում ուղարկել դպրոցը իրանց երեխաներին և բ) քանի որ ուսումը նոր է սկսվում, շատերը սպասում են տեսնել ուսումնարանի դրութիւնը։ Բայց ի հարկէ վստահ ենք, որ կունենանք մեր ցանկացած թւով աշակերտներ և աշակերտուհիներ։»

—

Այս օրերս Պետերբուրգում սպասում են նկարիչ Յ. Այվազօվսկու գալուն։ Պետերբուրգում բացվելու է Այվազօվսկու նկարների ցուցահանդէսը։

—

Բագուի, Ելիսավէտպօլի, Քութայիսի, Թիֆլիսի, Երևանի, Ստավրօպօլի նահանգների և Կուբանի ու Թերքի շրջանների պետական կալուածների կառավարութեան համար՝ մինիստրութեան լիազօր ներկայացուցիչ Ցիխէեվի կազմած նախագիծը իր գլխաւոր կէտերում հաւանութիւն է գտել։ Անտառային դեպարտամենտը մի քանի երկրորդական փոփոխութիւններ է մտցրել այդ նախագծի մէջ անտառապահների պաշտօնների վերաբերութեամբ։ Նոր կանոնադրութիւնը կը գործադրվի գալ տարվայ յուլիսի մէկից։ Այդ առիթով «Моск. Вѣд.» հաղորդում է, որ Պետական կալուածների մինիստրութեան Կովկասի լիազօր ներկայացուցչի պաշտօնը կը վերցվի, և պետական կալուածների կառավարութիւնը կը յանձնվի իւրաքանչիւր նահանգի մէջ առանձին-առանձին կառավարիչներին։

—

Պետական խորհրդի անդամների թիւը այս տարի 76 է։ Նախագահողը Մեծ Իշխան Միխայէլ Նիկօլաեվիչն է։

—

1880—85 ուսումնական տարվայ սկիզբին Թիֆլիսի երկրորդ արական գիմնազիայի աշակերտների թիւը 452 էր, որից 205 ռուս, 130 հայ, 45 վրացի, 20 հրէայ, 17 լեհացի էին։ Գիմնազիօնում կան մի քանի հոգի գերմանացի, ֆրանսիացի, Թուրք և յոյն աշակերտներ։

—

Նոյեմբերի 1-ին, ցերեկվայ ժամը 2-ին, ինչպէս հաղորդում են տեղական ռուս թերթերը, երկաթուղու Թիֆլիսի կայարանի արհեստանոցում, վագօնները կանոնաւորելու ժամանակ, վագօնի տակը մնաց Ղազախ գաւառի գիւղացի Գալուստ Տէր-Պետրոսեանց ազգանունով բանւորը, և մեռաւ սարսափելի տանջանքների մէջ։

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ՌԱՅԽՍՏԱԳԻ ԺԱՌԱՊՄՈՒՆՔԸ

—

Նոյեմբերի 18-ին կամ 20-ին կը բացվի գերմանական ռայխստագի նստաշրջանը։ Այժմեան տրամադրութիւններից և քաղաքական կուսակցութիւնների նախապատրաստութիւններից երևում է որ ռայխստագի առաջիկայ նստաշրջանը շատ աղմկալից և հետաքրքրական կը լինի։ Հոկտեմբերից արդէն սկսվում են պատրաստութիւնները։ Ինչպէս Բերլինում, այնպէս էլ ուրիշ քաղաքներում ժողովրդեան հասարակական կեանքի մէջ քաղաքական ուղղութիւնների ներկայացուցիչները սկսում են բորբոքել շրջապատողների տրամադրութիւնները։ Մէկը միւսի ետևից շարունակում են կայանալ քաղաքական ժողովներ. կեօլնում ազգային—ազատամիտները պատրաստութիւններ են տեսնում 1887-ի ընտրութիւնների համար, իրանց գործունէութիւնը տարածելով թէ Մագդեբուրգում, և թէ այլ տեղերում։ «Գերմանական ժողովրդական կուսակցութիւնը» Ֆիւրտի մէջ փառաւոր ժողովներ է անում և եռանդով ծրագիրներ է պատրաստում։ Բրեսլաւում «ազատամիտները» եռանդով պատրաստութիւններ են տեսնում։ Իսկ Բերլինը ներկայումս քաղաքական գործունէութեան կենտրոն է դարձել։

Հետաքրքրական հարցեր շատ կան ռայխստագի համար։ Բիսմարկ, կառավարութեան կողմից, պատրաստել է ներկայացնելու ռայխստագին մի առաջարկութիւն, որը վերաբերում է պատերազմական մինիստրութեան բիւջէտին։ Օրէնքը թոյլ է տալիս ռայխստագին իւրաքանչիւր տարի քննել պատերազմական մինիստրութեան բիւջէտը։ Այդ սահմանադրութեան իրաւունքն է... Բայց Բիսմարկին մի անգամ յաջողվեցաւ խախտել այդ իրաւունքը։ Այդ բանը պատահեցաւ 1874 թւին։ Այն ժամանակ Բիսմարկին յաջողվեցաւ ընդունել տալ մի բացառական միջոց, որը կայանում է նրանում, որ ռայխստագը հաստատում է զօրքի բիւջէտը եօթն տարով, այն էլ առաջուց։ Այդ ռայխստագի մէջ յայտնի նշանաւոր եօթնամեակն է։ Այդ եօթնամեակի շնորհիւ կառավարութիւնը միանգամայն ապահով կարող է լինել, որ եօթն տարով պատերազմական մինիստրութեան բիւջէտի չ ա փ ը որոշված է, և որ այդ չափը փ ո ք ր ա ց ն ե լ չէ կարելի, բայց միշտ կարելի է բ ա ր ձ ր ա ց ն ե լ, յայտնելով մի գեղեցիկ օր ռայխստագին, որ «հայրենեաց պատիւը և փառքը պահանջում են աւելացնել զօրքի թիւը և ծախքը»։ Եւ ահա մինչ մի կողմից ռայխստագը ձգտում է սահմանադրութեան հիման վրա վերջ տալ այդ եօթնամեակի գոյութեանը, միւս կողմից Բիսմարկ նոր միտք է յղացել, և ուզում է, ոչ թէ ուզում է, այլ վճռել է առաջարկել ռայխստագին, որ որոշվի՝ երբէք չը փոքրացնել պատերազմական մինիստրութեան նախահաշիւը, այլ եթէ հարկ լինի, միշտ աւելացնիլ, ուրիշ խօսքով, Բիսմարկ կամենում է, որ եօթնամեակը անորոշ ժամանակով երկարացվի... Բիսմարկի խորամանկ քաղաքականութիւնը իր դէմքը ցոյց է տալիս։ Նա շատ լաւ գիտէ, որ ռայխստագը դիմադրած է նոյն իսկ իր մաքի դէմ. նա գիտէ, որ ամենքն էլ կամենում են խլել կառավարութիւնից այդ իրաւունքը,—և ահա ղառամեալ Բիսմարկը դիմում է մի սրամիտ միջոցի. նա առաջարկում է երկարացնել ժամանակամիջոցը, նա առաջարկում է մեծացնել բիւջէտի քանակութիւնը և ժամանակամիջոցը, որպէս զի ռայխստագը կռւելով այդ նոր, աւելի ծանր առաջարկութեան դէմ, համաձայնիլ գոնէ հինը պահպանել իր զօրութեան մէջ....

Զարմանալի չէ, որ այժմեանից բոլոր կուսակցութիւնները պատրաստվում են դիմադրելու այդ նոր և սահմանադրութեան հակառակ առաջարկին. անկասկած ռայխստագը քաջութեամբ կը դիմադրի. բայց այն էլ պէտք է յիշել, որ Բիսմարկ մի այնպիսի նախագիծ չէր ներկայացնի ռայխստագին, եթէ մի որ և է յաջողութեան յոյս չունենար...

Ռայխստագի առաջիկայ նստաշրջանի աղմկալից լինելու առիթներից մէկն էլ, անկասկած, կը լինի բանւորներին վերաբերեալ օրինագիծը։ Այդ օրինագիծը վերաբերում է բանւորներին դժբաղդութիւնից ապահովացնելու խնդրին, որը վաղուց մի օրուայ հարց է դարձել ամբողջ Գերմանիայում, որտեղ բանւորական դասակարգը շատ աչքի ընկնող տեղ է բռնում, և որի տնտեսական ծանր վիճակը անկարելի է լինում անուշադրութեան տալ։ Նոր օրինագիծը առաջարկում է առ այժմ ապահովացնել նաւերի վրա ծառայող բանւորների կեանքը։ Օրինագծի զօրութեամբ հիւանդացած բանւորը իրաւունք ունի պահանջել, որ հոգան իր հիւանդութեան ծախքերը։ Բանւորին պէտք է տրուի դրամական օգնութիւն և այն ժամանակ, երբ նա վնասված լինելով, անկարող է աշխատել։ Եթէ վնասված բանւորը մեռնի, նորա ազգականները, նոր օրինագծի համեմատ, իրաւունք ունեն պահանջելու թաղման ծախքը, այրի կնոջ համար 20%, և—որդոց համար մինչև 15% տարեկան աշխատածի։ Օրինագծի մէջ որոշված են շատ ուրիշ մանրամասնութիւններ, բանւորի, նորա ազգականների իրաւունքների վերաբերութեամբ։ Օրինագիծը որոշում է և Ա պ ա հ ո վ ա ց ն ո ղ ը ն կ ե ր ո ւ թ ի ւ ն ն ե ր ի կազմակերպութիւնը, որոնց անդամակցում են նաւատէրերը։

Պարզ է, որ պատերազմական բիւջէտի և բանւորական հարցերը առաջ կը բերեն մի շարք քաղաքական և տնտեսական խնդիրներ, որոնց կենսական նշանակութիւնը յուզում և փոթորիկներ առաջ կը բերի կուսակցութիւնների մէջ։

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

—Վերջին խառնակութիւններից յետոյ բուլղարական զինուորական ծառայութիւնից հեռացվեցան աւելի քան 70 սպաներ։

—Պօլսից գրում են, որ հոկտեմբերի 26-ին, անգլիական դեսպան Վիլիամ Ուայտ հանդիսաւոր կերպով յանձնեց Սուլթանին իր թղթերը, և մի ճառ ասաց, որի մէջ յայտնեց, որ ինքը միշտ կաշխատի աւելի ևս ամրացնել Անգլիայի և Թիւրքիայի հնաւանդ բարեկամութիւնը։ Դեսպանը վերջումը յայտնեց անգլիական թագուհու բարի ցանկութիւնները դէպի սուլթանի անձնաւորութիւնը։ Սուլթանը իր պատասխանի մէջ ամենաեռանդուն զգացմունքներ յայտնեց դէպի Անգլիան և անգլիական թագուհին, և գովաբանեց դեսպանի անձնաւորութիւնը և ուղղութիւնը։

—Վերին-Բիրմայից եկած վերջին տեղեկութիւնները ցոյց են տալիս, որ այդ երկրի դրութիւնը աւելի քան ողբալի է։ Քաղաքական փոթորիկներին աւելացել է և սաստիկ խոլերան։

—Անգլիայում նորերս մի արձան կանգնեցրին մի կնոջ յիշատակի համար։ Եթէ չը հաշուենք թագուհիների արձանները, այդ կը լինի առաջին օրինակը։ Արձանը կանգնեցրած է ի յիշատակ Դօրոտէա Պէտիսօնի, որը իր հիմնած հիւանդանոցում 12 տարի խնամեց աղքատ հիւանդներին։

—Բուլղարական գահի համար, իբրև թեկնածու, եւրօպական մամուլը խօսում է Օլդենբուրգի իշխանի և իշխան Դօնդուկօվ-Կօրսակօվի մասին։

—«Standard» հաղորդում է, որ Ռուսաստանը հրաժարվում է բուլղարական գահի համար իր թեկնածուն առաջարկելուց, քանի որ այժմեան խնամակալութիւնը չի փոխվի։

—Անգլիական ինժեներների կարծիքով, Վարնան մի ամենանշանաւոր բերդ կարող է լինել, և մեծ նշանակութիւն կարող է ունենալ ռուսաց համար Սև ծովի վերաբերմամբ։

—Մի քանի ժամանակ առաջ հեռագիրը Բուլղարիայից լուր բերեց մեզ, որ Կարավէլօվ, իր կնոջ ազդեցութեան տակ, համաձայնութիւն ունեցաւ խնամակալութեան հետ։ Այդ արդէն բաւական էր, որ ուշադրութիւն դարձնէին Կարավէլօվի այդ ք ա ղ ա ք ա գ է տ կնոջ վրա։ Այժմ եւրօպական լրագրութեան մի յայտնի մասը զանազան տ ե ղ ե կ ո ւ թ ի ւ ն ն ե ր է հաղորդում այդ կնոջ մասին։ Եկատերինա Կարավէլօվան, Բուլղարիայի մինիստր—նախագահի ամուսինը, բուլղարուհի է, բայց կրթվել է Ռուսաստանում։ Նա եղել է երբեմն վարժուհի։ Անցեալ պատերազմի ժամանակ, նա շատ մօտ յարաբերութեան մէջ մտաւ Բուլղարիայում եղող ռուս սպաների հետ և, շատ վարժված է դիպլօմատիայի մէջ։ Կարավէլօվ ծանօթացաւ նրա հետ, և հիացաւ։ Հիացաւ և ամուսնացաւ։ Ամուսնացաւ և շուտով դարձաւ կնոջ գերին.... Այդ ժամանակից սկսած Եկատերինա Կարավէլօվան ուղղութիւն է տալիս իր մարդու քաղաքական գործունէութեանը. նա ասում է թէ ինչ պէտք է անել, և ինչ չը պէտք է անել. ասում են, որ Եկատերինան մինչև անգամ փոխում է իր մինիստր—մարդու վճիռները:... Գուցէ յիրաւի կինը աղդեց... Այժմ այսքանը միայն յայտնի է, որ Կարավէլօվի հրաժարականը խնամակալութիւնը ընդունեց, և յանդիմանեց նրան, որ նա դաւաճանեց Բուլղարիային։

—«Standard»-ի Պետերբուրգի թղթակիցը հաղորդում է, որ իբրև թէ Բուլղարիայի գահի թեկնածուների մէջ յիշվում է և Մ ի ն գ ր ե լ ի ա յ ի իշխանի ա ն ո ւ ն ը, որը այժմ գլխաւոր ներկայացուցիչ է երբեմն Մ ի ն գ ր ե լ ի ա յ ո ւ մ իշխող մի իշխանական տան։ Այդ տ ե ղ ե կ ո ւ թ ե ա ն ը աւելացրած է և այն, որ ինքը, այդ Մինգրելիայի իշխանը, չէ ուզում ընդունել Բուլղարիայի գահը։

—Գերմանիայի 1887—1888 թւականի պետական եկամուտքը 17 միլիօն մարկ դեֆիցիտ ունի, այդ պատճառով ցանկութիւն կայ հարկերը աւելացնել 17 միլիօնով։ Բիսմարկ աշխատում է ցոյց տալ, որ ոչինչ դեֆիցիտ չը կայ, իսկ մամուլը և հասարակաց կարծիքը ընդդէմ է որ և է հարկ աւելացնելու մտքին։

—Անգլիան ուզում է Թիւրքիայի հետ հաշտուելով վերջացնել եգիպտական խնդրի վճիռը։ Լսվում է, որ Անգլիան մտադիր է Սուէզի ջրանցքը իր ձեռքը առնել, և Թիւրքիային տալ մի քանի իրաւունքներ Եգիպտոսում։ Պօլսի անգլիական դեսպան Ուայտը այդ մտքի իրագործմանը պէտք է ծառայի։

ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ

Փարիզի բնախօսական ընկերութեան մի քանի բժիշկ-անդամները մանրամասն քննութիւններով գտել են, որ մարդու թոքերի միջից մի վայրկեանում անցնում է 2 լիտր և 614 գրամ քանակութեամբ արիւն՝ սիրտը թափելու համար։

*
* *

Միացեալ-Նահանգների բնակիչների թիւը 1790 թւին էր՝ 3,929,827, իսկ 1870 թւին՝ 38,558,371. վերջապէս 1880 թւին՝ 50,155,783։ Համեմատութիւնը զօրեղ աճում է ցոյց տալիս։

*
* *

Ֆրանսիայում ընդունված է հետևեալ օրէնքը. «Ամեն ազատամիտ, իր կտակագրի մէջ կարող է որոշել բացարձակապէս և իր յուղարկաւորութեան եղանակը, ազատ է ընտրելու թաղումը inhumation կամ աճիւնացումը incremation, կամ կտակելու իր դիակի մի մասը, կամ ամբողջ դիակը հասարակաց կրթական հիմնարկութիւններին կամ գիտնական ընկերութիւններին։»

*
* *

Արաբիայի հարաւային կողմում, Հիամիթ անուանված տեղին պատկանող մարդիկ, մի քանի ճանապարհորդների խօսքով, 24 մատ (?) ունեն, այսինքն իւրաքանչիւր անդամի վրա վեց մատ։

*
* *

Նորերումս Կրեմենչուգի հիւրանոցներից մէկում իջաւ ուրիշ տեղից եկած մի երիտասարդ, որ իրան դերասան էր համարում։ Մի քանի օրից յետոյ նա յայտնեց մի քանի վաշխառուների, որ իրան ութ հարիւր ռուբլի փող է հարկաւոր, մինչև իր ներկայացումների սկսվելը, որի համար նա գրաւ կը դնի ոսկի դրամներ, որոնց չէ ուզում մանրացնել և ծախսել, քանի որ շուտով ինքը իր ն շ ա ն ա ւ ո ր ն ե ր կ ա յ ա ց ո ւ մ ն ե ր ի ց մեծ փող կունենայ։ Վաշխառուները շրջապատեցին ո ս կ ի ունեցող դերասանին։ Դերասանը առաւելութիւն տուեց մի հրէայ-վաշխառուին, վերցրեց նրանից ութ հարիւր ռուբլի, 120 հատ ոսկիները դրեց մի տուփի մէջ, ամրացրեց, կնքեց և տուեց հրէային այն պայմանով, որ եթէ մի յայտնի ժամանակից յետոյ փողերը կը բերի, հրէան պարտաւոր է դարձնել ոսկիները, իսկ եթէ ժամանակը կանցնի, ոսկիները պէտք է մնան հրէային։ Մանէթին ամսական 5 կօպէկ տոկոս նշանակվեցաւ։ Պայմանը վերջացնելով յանկարծ դերասանը յայտնեց, որ ինքը փոշմանում է որ այդքան թանգ տոկոսով է վերցնում, քանի որ ուրիշները 3 կօպէկով էլ կը տային։ Դերասանը յետ վերցրեց տուփը ոսկիներով, տուեց հրէային փողերը և տուփը դրեց սեղանի արկղի մէջ, կըրկին յայտնելով որ այդ պայմանները իրան ձեռնտու չեն։ Հրէան մի րոպէ կանգնեց... դեղին ոսկիները նրան շշկլեցրել էին... Նա համաձայնեցաւ 3 կօպէկ տոկոսով էլ... Դերասանը հանեց սեղանի արկղից նոյն տեսքի և ծանրութեան տուփը, տուեց հրէային և ստացաւ փողերը։ Անցաւ մի քանի ժամանակ. Նշանակած ժամանակին կեղծ դերասանը չեկաւ փողերը տալու և իր գրաւը յետ ստանալու։ Հրէայ-վաշխառուն ուրախացած, որ պայմանների զօրութեամբ ոսկիները իրան մնացին, բացեց տուփը՝ ոսկիներով զմայլելու համար... բայց ոսկիների փոխարէն նա այնտեղ գտաւ պ լ օ մ բ ն ե ր (կապարեայ կնիք)... Հրէան յուսահատ ոստիկանատուն վազեց, բայց ուշ...։

„ՄՇԱԿԻ“ ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԻՑ

—

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 3 նոյեմբերի։ «Journal de St. Pétersbourg» դառնալով Սօլսբըրիի ճառին, այդ ճառի խակական հիման վրա, ասում է, որ նա պարունակում է այնպիսի անհիմն մտքեր, մեղադրանքներ, որոնց պատասխանել անգամ անվայել է, և որ պէտք է ցաւել, որ մի այդպիսի բարձրաստիճան պետական մարդ հարցը մի այնպիսի հողի վրա է դնում, որի վրա ինքը իրան յարգող լրագիրը նրան հետևել չէ կարող, եթէ անվայել քայլ չէ կամենում անել։ Իսկ ինչ վերաբերում է Սալըսբըրիի յայտնութիւնների էական մասին, այդ դէպքում լրագիրը Սօֆիայի օգոստոսի 9-ի յեղաշրջումներին վերաբերեալ նրա խիստ դատողութիւնների յանդիման է կացուցանում հէնց նրա գիջող հայեացքները 1885 թւի, Ֆիլիպօպօլի յեղաշրջումների վերաբերմամբ, այն յեղաշրջումները, որոնք ոչ թէ միայն յեղափոխական փորձեր էին, այլ և խանգարում էին Սուլթանի բարձր իրաւունքները և Բերլինի դաշնագրի հաւասարակշռութիւնը։ Կալնօկիի ճառի մասին «Journal de St. Pétersbourg» ասում է. «իւրաքանչիւր պետութիւն ինքը դատաւոր է իր շահերին դիպչող գործերում, բայց երբ երկու պետութիւնները կամենում են հաստատել իրանց մէջ բարեկամ հա-

մաձայնութիւն, այդ դէպքում փոխադարձ—բարեկամական և իրանց շահերի արդար գնահատութիւնը պարտաւորացուցիչ պէտք է լինի։ Կալնօկի փոխեց Աւստրիայի հայեացքները. այժմ պէտք է իմանալ, թէ ինչ կերպով է ուզում հաշտեցնել այդ հայեացքները այն մտքերի հետ, որոնք ուղղված են դէպի երկու կաբինետների մէջ բարեմիտ համաձայնութիւն հաստատելուն, և այն առանձնակի դրութեան հետ, որը հաստատեց Ռուսաստանը Բօլգարիայի օգտին արած իր զոհերով։ Մի կողմ թողնելով այդ հարցերի վճիռը, լրագիրը ասում է, որ չէ ուզում անել աւելի մեծ բացատրութիւններ որպէս զի չը քննէ այն դրութիւնը, որը քիչ է համապատասխանում այն բարեկամական ցոյցերին, որոնցով այնպէս յաճախ վերաբերվում էին միմեանց երկու պետութիւններ։

ՏԻՐՆՕՎՕ, 3 Նոյեմբերի։ Ժողովը ընդունեց Կարավելօվի հրաժարականը մի և նոյն ժամանակ յանդիմանութիւն յայտնելով նրան այն բանի համար որ առաջ նա դաւաճանեց Բատտենբերգին, իսկ այժմ դաւաճանում է Բօլգարիային։ Կարավելօվին փոխարինեց Իվկօվը։

ՊԵՇՏ, 3 Նոյեմբերի։ Ունգարիայի պատգամաւորութեան յանձնաժողովի մէջ Կալնօկի ասաց, ի միջի այլոց, որ Աւստրո-Ունգարիան ձգտում է այն բանին, որ Եւրոպայի կողմից ապահովացրած Բօլգարիայի ինքնավարութեան վերաբերեալ դաշնագրի դէմ խանգարումներ առաջ չը գան։ Աւստրիան չէ ձգտում երկիրներ ձեռք բերելու և առհասարակ չէ ուզում ոչ մի այնպիսի բան, որ համապատասխան չէ դաշնագրերին։ Եթէ բօլգարական գործերը կը վերջանան բարեկամական ճանապարհով, այն ժամանակ պէտք չէ շեղվել այդ ճանապարհից։ Եւրոպան մի քանի օրում կարող է դուրս բերել հինգ միլիօն զինուոր. այդպիսի ապառազինութեան պատասխանատուութիւնը շատ մեծ է։ Բօլգարների ցանկութիւնը պէտք է ուշադրութեան առնվի. Բօլգարիայի և Արևելեան-Րումէլիայի մէջ տնտեսական շահերին հակառակ ոչինչ չը կայ։ Ամենից առաջ պէտք է հոգալ, որպէս զի առաջ չը գան այնպիսի դրութիւններ, որոնք կարող կը լինեն բօլգարական ճգնաժամը դարձնել եւրոպական ճգնաժամ. ինչպէս օրինակի համար, ռուսաց գործակալի ուղարկելը, որը իր ձեռքն առնէր Բօլգարիայի կառավարութիւնը, կամ սահմանագլխի և կամ թէ երկրի մի քանի կէտերի գրաւումը։ Հաւանական է խաղաղ վախճանը. մենք ամենքս խաղաղութիւն ենք ուզում, թէև 'ի հարկէ ոչ անպայման խաղաղութիւն. Ռուսաստանի և Բօլգարիայի այժմեան չափազանց լարված յարաբերութիւնները անկարելի է այդ դրութեան մէջ պահել. և պէտք է փոխել այդ յարաբերութիւնը, ստեղծելով հաստատ դրութիւն։ Կոմս Անդրաշին Ունգարիայի ամբողջ պատգամաւորութեան կողմից յայտնեց, որ Ունգարիայում ոչ մի մարդ պատերազմ չէ կամենում։

—

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳԻ ԲՕՐՍԱ

Նոյեմբերի 4-ին

Ռուսաց 1 րուբլ Լօնդօնի վրա արժէ	$22^{29}/_{32}$	պէնս.
— — Համբուրգի վրա —	$194^{1}/_{4}$	պֆ.
— — Փարիզի վրա —	$241^{1}/_{4}$	սան.
Ոսկի — արժէ — —	8 ր.	65 կ.
Մաքսային կուպօններ — . .	167 ›	$^{1}/_{4}$ ›
Արծաթ — — — . . .	1 ›	34 ›
Բօրսային դիսկօնտներ — . .	$4^{3}/_{4}$ և	6% ›
Պետակ. բանկ. 5% տոմս 1-ին շրջանի	100 ›	62 ›
— — — — 2-րդ —	100 ›	— ›
— — — — 3-րդ —	99 ›	50 ›
— — — — 4-րդ —	99 ›	62 ›
— — — — 5-րդ —	99 ›	87 ›
Արևելեան 5% փոխառութ. 1-ին շրջ.	99 ›	12 ›
— — 2-րդ —	99 ›	12 ›
— — 3-րդ —	99 ›	12 ›
Ներքին 5% առաջին փոխառութ.	239 ›	50 ›
— երկրորդ —	221 ›	50 ›
$5^{1}/_{2}$% րէնտա	104 ›	50 ›
Ոսկեայ րէնտա	186 ›	75 ›
Նոր կօնսօլիդած փոխառութիւն. .	157 ›	75 ›
5% գրաւական թղթեր կալուած. փոխ. կրեդ. ընկ.	161 ›	62 ›
$5^{1}/_{2}$% գրաւական թղթեր Խերսօնի կալուած. բանկի.	95 ›	37 ›
6% գրաւակ. թղ. Խարկօվի կալ. բան.	101 ›	50 ›
— — Պօլտաւայի— —	100 ›	50 ›
— — Պետ.Տօլսկ. — —	100 ›	50 ›
— — Կիեւի — —	100 ›	50 ›
— — Մօսկվայի — —	102 ›	— ›
— — Խասարաք. Տափի.—	100 ›	— ›
— — Նիժ. Սամար. —	100 ›	62 ›
— — Վիլնայի —	100 ›	25 ›
— — Թիֆլիսի—27 և 43 տ.	97 ›	— ›
— —Քութայիսի-18 և 43 տ.	97 ›	— ›
Վօլժսկօ-Կամսկի բանկի ակցիաները	572 ›	50 ›
Ռուսաց երկաթուղիների գլխաւ. ընկ.	263 ›	25 ›
Րիբինսկ-Վօլօգօյի ընկ.	96 ›	25 ›
Ս. Պետերբուրգի քաղաքային օբլիգացիաներ.	93 ›	62 ›
Մօսկվայի քաղաք. օբլիգացիաներ .	94 ›	12 ›
Օդէսայի — — .	92 ›	75 ›
Նոր երկաթուղային րէնտա . . .	— ›	— ›
Թիֆլիսի քաղաք. կրեդ. ընկ. օբլ. .	86 ›	— ›
Պետական բանկի 6-դ հրատարակութեան տոմսերը	— ›	— ›
Գրաւ. թղ. Ազնւ. կալ. բանկի . .	98 ›	75 ›

Ս. Պետերբուրգի բօրսայի տրամադրութիւնը հանդարտ է։

Խմբագիր-հրատարակող ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

Յ Ա Յ Տ Ա Ր Ա Ր Ո Ւ Թ Ի Ւ Ն Ն Ե Ր

COMPAGNIE DES MESSAGERIES MARITIMES

PAQUEBOTS-POSTE FRANÇAIS.

ՖՐԱՆՍԻԱԿԱՆ ՆԱՒԱԳՆԱՑՈՒԹԱԵՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆԸ

(ՄԵՍԱԺԸՐԻ ՄԱՐԻՏԻՄ)

կանոնաւոր և ուղղակի երթևեկութիւն ՄԱՐՍԷԼԻ և ԲԱԹՈՒՄԻ մէջ և փոխադարձ։

Հինգշաբթի, 13/25 Նոյեմբերի, ԲԱԹՈՒՄԻՑ դուրս կը գնայ շոգենաւ CAMBODGE (ԿԱՄԲՕՋ) Նաւապետ REYNIER (ՐԷՆԻԷ) դէպի Կ. Պօլիս. Զմիւռնիա և յարակցելով Եաֆա, Պորտ-Սայիդ և Ալէքսանդրիա գնացող ընկերութեան շոգենաւերի հետ։

Տեղեկութիւնների մասին պէտք է դիմել ԲԱԹՈՒՄ և ԲԱԳՈՒ պ. պ. ԲՈՒՐԿՀԱՐԴԻ և ԸՆԿ. իսկ ԹԻՖԼԻՍՈՄ ԳԷՈՐԳ ՀԵԶՕԲԵԱՆ ՀԵԶՈՒԲԵԱՆՑԻ։ 2—3

ՖՐԱՆՍԻԱԿԱՆ ՆԱՒԱԳՆԱՑՈՒԹԵԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

Ն. ՊԱԿԷ ԵՒ ԸՆԿ.

(N. PAQUET ET COM.)

կանոնաւոր և ուղղակի երթևեկութիւն ՄԱՐՍԷԼԻ և ԲԱԹՈՒՄԻ մէջ և փոխադարձ.

Չորեքշաբթի, Նոյեմբերի 12-ին, ԱՆԱՏՕԼԻԱ (ANATOLIE) շոգենաւը, Նաւապետ ԲՕՇԷԼ (BOSCHEL) դուրս կը գնայ Բաթումից դէպի Տրապիզօն, Օրդու, Սամսօն, Կ. Պօլիս և Մարսէյլ։ Տեղեկութիւնների մասին պէտք է դիմել ընկերութեան գործակալներին. Բաթումում պ. Գարանիօնին և Թիֆլիսում պ. Րէնօին, Նախկին Արծրունի գալլերէում, № 103. 4—4

ՄԻ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ, ՈՐ ԱՒԱՐՏԵԼ Է Գ. ՃԵՄԱՐԱՆԸ, ցանկանում է ուսուցչի պաշտօն ունենալ ՀԱՅՈՑ ԴՊՐՈՑՆԵՐՈՒՄ։ Կը դասախօսէ Հայոց լեզուից, Հայոց պատմութիւնից և Հայաստանի աշխարհագրութիւնից։ Հասցէն իմանալ „Մշակի“ խմբագրատանը։ 2—2

ՀԱՅՈՑ ԹԱՏՐՈՆ

Հինգշաբթի, Նոյեմբերի 6-ին, Հայ դրամատիկական Ակումբի խումբը կը ներկայացնէ առաջին անգամ

„ԱՐՔԱՅ ԼԻՐ“

դրամա 5 գործող. հեղ. Շէքսպիրի, Թարգմանութիւն Ս. Արծրունու։
„Արքայ Լիրի„ դերը կը կատարէ պ. Ադամեան։
Սկիզբն է 8 ժամին։

ՈՐԴԻՔ, ԱՂՋԻԿՆԵՐ ԵՒ ԹՈՌՆԵՐ

ՎԱՐՎԱՐԱ ԻՎԱՆՕՎՆԱ ՐԷՅՏԷՐԻ

Ցայտնում են նրա մահվան մասին, որ տեղի է ունեցել ներկայ նոյեմբեր ամսի 4-ին։

Հանգուցեալի յուղարկաւորութեան հանդէսը կատարվելու է շաբաթ օր, նոյեմբերի 8-ին, առաւօտեան ժամը 10-ին, իր սեփական տանից Նաւթլուղում, դէպի նոյն թաղում գտնվող Ս. Գէորգ եկեղեցին։

Այցը կատարվելու է ուրբաթ օր, ժամը 1-ին, կէսօրից յետոյ։

ԽԱՐԿՕՎ ՐԻԲՆԱՅԱ ՓՈՂՈՑՈՒՄ ՐՈՒՖՖԻ ՕՏԵԼՈՒՄ
ՆՕՄԷՐՆԵՐ ԵՒ ՌԵՍՏՕՐԱՆԸ

ՆՈՐԻՑ ՇՔԵՂ ԿԵՐՊՈՎ ԶԱՐԴԱՐՎԱԾ ԵՆ։

Նօմէրները 75 կոպ.—5 րուբլի։ Ամենայն յարմարութիւն։ Խոհանոցը Մոսկվայի Էրմիտաժ Ռեստօրանի հմուտ խոհարարի ձեռքումն է։ Ռեստօրանում կայ Օրքէստրիօն-Մօնստր։

Տան օրից աւելի մնացողներին անում են զիջումն (բացի տօնավաճառների միջոցին)։ Նօմէրների գները շատ մատչելի են։

Kharkow. Hôtel Rouff. 3—10

ԵՐԵՒԱՆԻ ՈՒՍՈՒՑՉԱԿԱՆ ՍԵՄԻՆԱՐԻԱՅՈՒՄ աւարտած մի երիտասարդ ՑԱՆԿԱՆՈՒՄ Է ՈՒՆԵՆԱԼ ՀԱՅՈՑ ԴՊՐՈՑՆԵՐՈՒՄ ռուսաց պատմութեան և Ռուսաստանի աշխարհագրութեան ՈՒՍՈՒՑՉԻ ՊԱՇՏՕՆ։ Հասցէն իմանալ կարելի է „Մշակի“ խմբագրատանը։ 2—3

ՑՈՐԵՆԻ ԵՒ ԿԷՐՕՍԻՆԻ ՍԿԼԱԴ

Պատիւ ունենք յայտնելու, որ մենք բացած ենք Փօթի քաղաքում, Րիօն գետի վրա, ցորենի սկլադ, կէրօսինի բեղերվուար, և տակառներ ու ժեստեանկաներ պատրաստող գործարան

Ցորենի սկլադը, որ նոր ու ամուր շինութիւն է երկաթեայ ծածկոցով, բաղկացած է չորս բաժանմունքից, և կարող է զետեղել իր մէջ հարիւր վագոն հացահատիկ։ Յիշեալ սկլադը միացրած է մի կողմից Կովկասեան երկաթուղու և միւս կողմից Սև ծովի Նոր բուխտայի հետ, և ունի այնպիսի յարմարութիւններ, որոնք միջոց են տալիս ամենայն տեսակ ապրանքներ ստանալ և յանձնել նաւերին, ըստ որում ծախսն էլ ապրանքը վերափոխելու վրա էժան է նստում։

Մեր սկլադը կընդունէ իր մէջ ժամանակաւոր պահելու համար ցորեն և այլ հացահատիկներ ամեն ցանկացողից, վերցնելով մինչև 15 օրվայ համար՝ փութին մէկ կոպէկ, կամ վագօնին 6 րուբլ։

Մեր սկլադը յանձն է առնում ստանալ ցանկացողից ցորեն և այլ հացահատիկներ ու վաճառել նրա համար, վերցնելով սկլադի օգտին փութին մէկ կոպէկ, կամ վագօնին 6 րուբլի, ըստ որում ապրանքը սկլադում մինչև 10 օր պահելու համար ոչինչ վճար չէ պահանջվում։

Ցանկացողները վաճառել մեզ իրանց ցորենը կամ ուրիշ հացահատիկներ, պիտի ուղարկեն մեզ իրանց ապրանքի նմուշը (օբրազչիկ), որից յետոյ ապրանքը կը գնահատուի երկու կողմի համաձայնութեամբ։

Մեր նաւթագործարանը ոչինչ արգելք չի լինի ցորենի սկլադին որովհետև զետեղված է առանձին շինութեան մէջ և գտնվում է բաւական հեռու ցորենի սկլադից։

Մեր կէրօսինի և տակառներ ու ժեստեանկաներ պատրաստող գործարանը նոյնպէս ունի ամենայն տեսակ յարմարութիւններ։ Նա պատրաստում է էժան գնով տակառներ ու ժեստեանկաներ, և ընդունում է նորոգելու համար հին տակառներ ու ժեստեանկաներ։

Մենք յանձն ենք առնում կէրօսինը ընդունել ու ածել շատ չափաւոր գնով։

Մեր տակառագործարանը կարող է պատրաստել մեծ քանակութեամբ տակառներ, իսկ ժեստեանկաներ շինող մեքենաները առ այժմ կը պատրաստեն օրեկան 1,200 ժեստեանկա, իսկ փոքր ժամանակից յետ աւելի մեծ քանակութեամբ։

Յոյս ունենք, որ մենք յանձնարարութիւններ կստանանք մեր երկրի վաճառականներից. մենք աշխատելու ենք յարաբերութիւն սկսել արտասահմանեան վաճառատների հետ և բաւականացնել մեր երկրացի վաճառականներին։

Մեզ առանձին պայմաններ առաջարկել կամեցողներին խնդրում ենք նամակով դիմել մեզ հետևեալ հասցէով.

Поти, Очагаву и Тараеву
9—10

ԿԵՆՏՐՈՆԱԿԱՆ ԳՐԱՎԱՃԱՌԱՆՈՑՈՒՄ գտնվում են պ. Նշան ՊԷՐՊԷՐԵԱՆԻ հետևեալ հրատարակութիւնները ԱՐԺԱՆԱՑՐԱԾ գներով.

1. Սիրանոյշ, գրեց Ս. Տիւսար, գինն է . . . . 1 ր. 50 կ.
 Առաջ վաճառվում էր 2 ր. 25 կ.
2. Սեւ՝ Թափառական Հրէա, 4 հատոր, պատկերազարդ . . . . . . 9 › — ›
 Առաջ վաճառվում էր 12 ր.
3. Ճաշակ արդի հայ մատենագրութեան., Պէրպէրեանի, բ տիպ . . . . — › 40 ›
4. Հիւգօ՝ Թշուառներ երեք հատոր, նորագոյն տիպ. . . . . . . 3 › — ›
5. Դիւցազունք աշխատութեան, պատկերազարդ . . . . 1 › 50 ›
6. Փոքրիկ տղի մը Յուշավէպը . . . . — › 75 »
7. Մեր երկրաւոր բնակարանը և իւր յօրինիչը . . . . — › 50 »
8. Համառօտ Մարմնամարզութիւն . . . . . . „ . . . . . . — « 75 »

Արտաքին քաղաքներից ապսպրողները ճանապարհածախքը պիտի վճարեն։

Նոյն տեղը Տաղավարեան՝ բնական պատմութիւն. հատոր Ա. Կենդանային Հիւսուածաբանութիւն և մարդկային կազմախօսութիւն և բնախօսութիւն ի պէտս ազգային երկրորդական վարժարանաց։ Ընտիր և ճոխ տպագրութիւն, բազմաթիւ նրբագիր պատկերներով զարդարած։ Գիրքը բաղկացած է 24 քառածալ թերթերից, տիպը մաքուր է, թուղթը ընտիր։ Գինն է 4 ր.։ Արտաքին քաղաքներից ապսպրողները ճարապարհածախքերը պէտք է վճարեն մօտաւորապէս 40 կ. 3—5

ԹԻՖԼԻՍԻ ՔԱՂԱՔԱՅԻՆ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆԸ, սրանով յայտնում է ի գիտութիւն ընդհանրութեան, որ նոյեմբերի 9-ին, 1886 թ.ի, դումայի դահլիճում առաւօտեան 9 ժամին, տեղի կունենայ առաջին կարգի ձայնաւորների ընտրութիւնը 1887—1890 թ. քառամեակի համար։ 3—3

Պատկերազարդ ԴԱՍԱԳԻՐՔ-ԻՆՔՆԱՈՒՍՈՒՑԻՉ ՌՈՒՍԱՑ ԼԵԶՈՒԻ Լ. Խան-Ազեանցի. գրավաճառների մօտ 20 կոպէկ։

17—24 (Հ.)

Дозволено цензурою, Тифлисъ 5 Ноября 1886 г. Типографія Канцеляріи Главнонач. Гражд. час. на Кавк., Лорисъ-Меликовская у. д. каз.